

N:o 53.

Ank. till Riksd. kausli den 11 april 1905, kl. 11,30 f. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående införande af proportionellt valsätt vid kommunala val.

Lagutskottet har till behandling fått emottaga en inom Andra Kammaren af herrar *J. Nydal* och *G. W. Roos* väckt motion, n:o 174, af följande lydelse:

»Motioner hafva vid ett par föregående riksdagar, 1902 och 1903. blifvit väckta, utgående på tillämpning af det proportionella valsättet vid kommunala val i stad. De hafva emellertid icke vunnit Riksdagens bifall förnämligast af den grund, att nämnda valsätt ännu var för Riksdagen rätt främmande och man icke ville vända sig till Kungl. Maj:t med framställning i en sak, om hvars utförbarhet och ändamålsenlighet så mycken oklarhet rådde.

Sedan dess har frågan inträdt i ett helt nytt läge. En af Kungl. Maj:t tillsatt kommitté har utarbetat ett förslag till proportionellt valsätt att användas vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren, och vid senaste riksdag framlades en på detta förslag byggd kungl. proposition om utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare i förening med proportionella val. Förslaget lofordas som i sitt slag särdeles väl genomtänkt, enkelt och lättfattligt, och det vann inom Riksdagen talrika anhängare. Det har äfven varit föremål för ett flertal redogörelser och mycken diskussion ute bland allmänheten, som sålunda vunnit en helt annan kännedom än tillföre om nämnda valsätt.

I det närmaste samma förslag bebådas också i år blifva för Riksdagen framlagdt.

Under sådana omständigheter synes tiden vara inne för att åter upptaga frågan om det proportionella valsättets tillämpning vid kommunala val och äfven om dess användning vid dylika val å landsbygden. Det förutsätter ingalunda grundsatsen: en man en röst, utan kan mycket väl tillämpas vid val med graderad röstskala. Skälen för, att den proportionella principen borde komma till användning vid de kommunala valen, behöfva här icke upprepas, utan hänvisas i detta afseende till motion n:o 139 vid 1902 och motion n:o 108 vid 1903 års riksdag, båda i Andra Kammaren.

Man kan tänka sig proportionsvals-systemet tillämpadt vid val af stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, ledamöter i kommunalnämnd, i skolråd och kyrkoråd äfvensom i taxeringsnämnder. Därjämte äfven vid val af landstingsmän och af elektorer för förrättande af dessa val.

Emellertid tillkommer det ännu svårligen Riksdagen att uttala någon beständ mening om vare sig den särskilda metod af proportionsval, som vid kommunala val helst bör komma till användning, eller omfattningen af det proportionella systemets tillämpning vid sådana val, hvadan vi inskränka oss till att hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser rörande proportionell metod vid val af kommunalnämnd, kommunalfullmäktige, stadsfullmäktige, landstingsmän, taxeringsnämnd äfvensom vid de öfriga kommunala val, där sådant lämpligen anses kunna äga rum.»

Som bekant, är frågan om användande af proportionellt valsätt på det politiska området, vid valen till Riksdagens kamrar och utskott, af synnerligen aktuell betydelse, och förslag i sådant hänseende hafva förut vid flera tillfällen varit framlagda för Riksdagen. I förevarande motion, hvilken afser meddelande af bestämmelser angående sådant valsätt vid de kommunala valen, anföres, hurusom jämväl sistberörda spörsmål förut varit föremål för Riksdagens pröfning. Ännu har dock någon lagstiftning om proportionella valmetoder icke kommit till stånd i vårt land.

Vid riksdagarna åren 1902 och 1903, då förslag om användande af proportionell valmetod vid vissa kommunala val förelågo till behandling,

ställde sig lagutskottet afvisande till tanken att på det kommunala området införa ifrågavarande valsätt. Utskottet åberopade vid dessa tillfällen beträffande grundsatsen om proportionella val öfver hufvud, att spørsmålet om praktiskt genomförande af denna grundsats ännu icke kunde anses hafva erhållit så nöjaktig lösning, att någon lagstiftning på sådan grund lämpligen kunde ifrågakomma. Såsom erfarenheten gafve vid handen, vore det förbundet med synnerliga svårigheter att utfinna någon valmetod, hvilken å ena sidan med önskvärd säkerhet tillgodosåge syftemålet att bereda de olika meningar, som vid ett val toge sig uttryck, ett proportionellt inflytande på valets utgång och å andra sidan vore af den enkelhet, att densamma kunde i det praktiska lifvet utan olägenhet tillämpas. Af den mångfald olika valmetoder, som från skilda håll blifvit föreslagna, hade, såvidt bekant vore, ingen lyckats blifva allmänt erkänd såsom i båda dessa hänseenden fullt tillfredsställande.

Sedan numera förslag till proportionellt valsätt att användas vid val till Andra Kammaren af Kungl. Maj:t efter verkställd utredning framlagts för Riksdagen, kan väl icke längre med fog sägas, att ifrågavarande valsätt är till sin beskaffenhet och innebörd för Riksdagen främmande, samt att spørsmålet om dess utförbarhet och användbarhet icke är vederbörligen undersökt. Men utskottet erinrar dock därom, att meningarna om valsättets lämplighet på det politiska området — hvarom det vid den verkställda utredningen i ämnet närmast varit fråga — ingalunda äro eniga.

Betänkligheter förefinnas i utskottets tanke i särskildt hög grad i fråga om proportionella valmetoders användning vid de kommunala valen. Sålunda lärer uppenbarligen den omständigheten, att vid sistnämnda slags val i allmänhet röstvärdet icke är lika för alla röstande, utan bestämmes efter graderad skala, medföra en ytterligare förökning af de praktiska svårigheter, hvilka visat sig vara förbundna med dylikt valsätt. Jämväl i öfrigt torde de förhållanden, under hvilka de kommunala valen äga rum, i allmänhet icke vara synnerligen väl ägnade för genomförande af proportionella valmetoder.

Utskottet vill med det anförda ingalunda hafva ovillkorligen underkänt betydelsen af de skäl, som anses tala till förmån för grundsatsen om proportionellt valsätt såväl i allmänhet som vid de kommunala valen, men utskottet håller dock före, att, äfven om man vore aldrig så öfvertygad om det proportionella valsättets förträfflighet och tillämplighet, det i allt fall icke vore lämpligt och välbetänt att i fråga om dess genomförande göra början med valen å det kommunala området.

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställer utskottet,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 6 april 1905.

På lagutskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservation

af herr *Lindhagen*, med hvilken herr *Jansson* hufvudsakligen instämt:

»Utskottets sista ord är, att äfven om det proportionella valsättet vore aldrig så förträffligt, så kunde det i allt fall icke vara lämpligt och välbetänkt att i fråga om dess genomförande göra början med valen å det kommunala området.

Denna uppfattning kan väl icke vara obetingadt riktig. Vid de kommunala valen förefinnes nämligen just den första förutsättningen för det proportionella valsysteemets tillämpning, nämligen att valen äro enhetliga. Skulle det däremot t. ex. i fråga om val af stadsfullmäktige ifrågasättas, såsom nu skett beträffande landets representation i Riksdagen, att halfva antalet ledamöter skulle väljas af de högst beskattade och andra hälften enligt proportionellt valsätt, så ställer sig saken helt annorlunda.

De frågor, som komma till afgörande i det kommunala lifvet, äro också af mera neutral beskaffenhet. Där behöfver man således icke i samma mån befara den olägenhet, som plägar framhållas såsom en tänkbar följd af proportionella politiska val, nämligen splittring i alltför många partier och däraf följande försvagande af regeringssystemet.

Äfven den, som anser, att proportionell valmetod bör i första hand försökas på det politiska området, borde dock ej kunna undgå att ifrågasätta dess genomförande åtminstone vid sådana kommunala val, som äro grundläggande för Första Kammarens sammansättning.

Icke heller kan man redan nu med någon afgörande sakkunskap fastslå, att i all synnerhet vid de kommunala valen skulle möta särdeles

stora svårigheter att använda proportionellt valsystem. Valkretsarna blifva här tvärtom alltid mindre, hvilket ju är en stor fördel. Och hvad utskottet särskildt anfört i detta afseende grundar sig väl mera på en farhåga än en verklig efter undersökning vunnen insikt i ämnet. Det må ock erinras, att i Norge äro proportionella val redan genomförda på det kommunala området, hvaremot ingen ännu ifrågasatt dylikt valsätt till representationen, oaktadt denna är byggd på enkammarsystem.

Då nu frågan om proportionellt valsätt vid kommunala val städse återkommer, så synes det mig, som om man borde rättvisligen tillmötesgå dessa önsknings med åstadkommandet af en utredning af frågan. Och en sådan utredning kan hvem som helst vara med om utan att därför behöfva definitivt binda sig vid det proportionella valsättet.

Emellertid möter enligt min uppfattning för hvarje bifall till förevarande motion ett annat hinder, som utskottet ej berört. Motionärerna ifrågasätta nämligen ej någon inskränkning i den graderade kommunala röstskalan, utan ifrågasätta genomförandet af en kommunal rösträttsreform med bibehållande af denna röstskala. Detta skulle dock innefatta ett undanskjutande af det främsta och viktigaste önskemålet för en kommunal rösträttsreform, hvilket jag för min del icke tror vara lämpligt eller välbetänkt.

Af denna anledning hemställer äfven jag,

att förevarande motion icke må af Riksdagen
bifallas.»

Herrar *Sandqvist, A. Olsson* och *Redelius* hafva begärt få antecknad, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.